

ЕКОЛОГІЧНА САМОСВІДОМІСТЬ ЯК ОСНОВА ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

Накемій О. К., ст. викл., Володченкова Н. В., к.т.н., доц. (каф. ЕіЕД ТОВ «Технічний університет «Метінвест Політехніка»)

Анотація. У даній статті обґрунтовується актуальність формування екологічної самосвідомості як компоненти екологічної культури особистості і регулятора екологічно релевантної поведінки людини

Ключові слова: екологічно релевантна поведінка, екологічна свідомість, екологічна самосвідомість, екологічна культура.

Abstract. The article argues in favor of developing an environmental consciousness as a component of the general environmental culture of a person. This consciousness will act as a regulator of an environmentally relevant behavior

Keywords: environmentally relevant behavior, environmental consciousness, environmental self-consciousness, environmental culture.

Вступ. Виховання екологічно грамотної людини починається в домашніх умовах з юного віку і триває протягом всього його свідомого життя на різних рівнях навчання – дошкільні виховні заклади, школи, гімназії, коледжі, вищі навчальні заклади, тощо. У статті зазначені різні способи і методи навчання молоді з дисципліни «Основи екології» з метою формування у них екологічної культури сприйняття навколишнього світу.

Аналіз стану питання. Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю формування сучасної особистості, яка має стійке позитивне ставлення до природи, володіє основними навичками захисту і охорони навколишнього середовища, розуміє їх взаємозв'язок і взаємозалежність.

Мета роботи дослідити та проаналізувати формування екологічної свідомості та самосвідомості молоді при вивченні дисципліни «Основи екології».

Методики, матеріали і результати досліджень. Нині екологічні дослідження та проекти є пріоритетним напрямком інвестицій більшості економічно розвинених країн. Разом з тим екологічна активність більшості громадян залишається на недостатньому рівні. Загальна відчуженість глобальної екологічної політики і зусиль конкретних держав у сфері вирішення екологічних проблем від конкретної людини провокує безвідповідальну екологічну поведінку, халатне ставлення до екологічних загроз. У зв'язку з цим актуалізується завдання формування екологічної свідомості та самосвідомості як основ екологічно релевантної поведінки особистості [1, 2]. Охорона навколишнього середовища – комплекс загальнодержавних економічних, соціальних, організаційних та інженерно-технічних заходів, спрямованих на обмеження та зменшення негативних наслідків господарської та виробничої діяльності людини, стихійних лих на навколишнє середовище. Навколишнє середовище – сукупність середовища проживання і суспільно-виробничої

діяльності людини, що включає природне середовище і елементи штучної або створеної руками людини середовища, побічно або безпосередньо робить вплив на людей і їх господарство.

Зменшити збиток, що завдається навколишньому середовищу, може тільки досвідчена людина, яка достатньо піклується про своє життя і здоров'я майбутнього покоління. Виходячи з вище викладеного, мета навчання з дисципліни «Основи екології» спрямована на формування у майбутнього покоління уявлення про екологічну відповідальність.

Для того, щоб реалізувати дану мету на лекціях розглядаються ряд проблемних, екологічних питань, що можуть виникнути на території України, таких як:

- види забруднень при надзвичайних ситуаціях природного та техногенного характеру;
- екологічні наслідки лісових і торф'яних пожеж, пожеж на територіях забруднених радіонуклідами, розливів нафти та нафтопродуктів;
- наслідки надзвичайних ситуацій екологічного характеру.

В процесі викладання матеріалу, викладач використовує такі педагогічні методи як проблемний вступ в лекцію, прийом новизни, виділення основних положень, а також застосовує аудіовізуальні засоби активізації уваги учнів: слайди презентації, навчальний відеофільм, структурно-логічні схеми і таблиці.

Методика проведення занять у формі «питання-відповідь» формує уявлення про надзвичайні ситуації екологічного характеру – надзвичайні ситуації, пов'язаних із:

- зміною стану суші (грунту, надр, ландшафту);
- зміною складу і властивостей атмосфери (повітряного середовища);
- зміною стану гідросфери (водного середовища);
- зміною стану біосфери.

Серед питань викладача на заняттях, можуть бути сформульовані такі питання:

- що таке антропогенне забруднення?
- що таке торф'яна пожежа?
- що є причиною руйнування озонового шару і потепління клімату?
- що таке «парниковий ефект» і в чому полягає причина його виникнення?
- чому біологічний метод є найбільш екологічно безпечним способом очищення води від нафтопродуктів?
- що таке ерозія ґрунту та що таке родючість ґрунту?

Під час навчання, відбувається розвиток неформальної логіки мислення та вміння творчо використовувати навчальну, наукову та довідникову літературу. При цьому самостійне вирішення екологічних завдань, умову яких викладач пропонує на заняттях, дозволяє виховати повагу до своєї майбутньої професії, розвинути творче мислення, навчити об'єктивно оцінювати навколишні події та належним чином поводитися в ситуації, що склалася.

Такими практичними завданнями можуть бути, наприклад:

– складіть схему забруднення речовинами ґрунту, атмосфери, гідросфери (наприклад, слухачі курсів підвищення кваліфікації можуть використовувати особистий досвід роботи);

– на конкретних прикладах доведіть, що глобальне потепління клімату, проблема «парникового ефекту», забруднення ґрунтів важкими металами, мастилами, нафтопродуктами і т.п. може бути пов'язано з неправильною експлуатацією технологічного процесу, експлуатації обладнання і т.п.

Формування екологічної самосвідомості являє собою надзвичайно складний процес і повинен бути організований як процес цілеспрямованого педагогічного впливу на особистість, що передбачає управління психологічними механізмами формування і механізмами особистісного саморозвитку (ціннісні орієнтації, особистісний сенс, самооцінка, мотиваційно-вольові компоненти, конгруентність, самоактуалізація) [3].

Висновок. У ХХІ столітті шлях екологізації населення повинен йти паралельно з будь-якою людською діяльністю, спрямованою на поліпшення якості життя. Працівник, наприклад водій автомобіля, який думає про те, як знизити викид вихлопних газів, слив відходів, зупинити ущільнення ґрунту і, який робить для цього все що від нього залежить, дає інвестицію для майбутнього покоління, щоб воно виростало здоровим і повноцінним.

Література

1. Накемпій О.К., Володченкова Н.В. Формування екологічної свідомості – основна мета підвищення рівня якості екологічної освіти. Техногенно-екологічна безпека України: стан та перспективи розвитку: зб. матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, м. Ірпінь, 12 – 20 листопада 2018 р. Ірпінь. 2018. С. 332-334.

2. Литвинчук А. І. Структура екологічної самосвідомості. Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового центру НАПН України. 2014. № 5 (122). С. 41-44.

3. Отич Д. Екологічна самосвідомість особистості як психологічний феномен. Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки. 2020. С. 87-94.